

Kaivostoiminnan huomiointi kaavoituksessa – viranomaistyöpaja Kuusamon yleiskaavaa valmisteltaessa

Kirjoittajat: Riitta Molarius

Luottamuksellisuus: Julkinen

Raportin nimi		
Kaivostoiminnan huomiointi kaavoituksessa – viranomaistyöpaja Kuusamon yleiskaavaa valmisteltaessa		
Asiakkaan nimi, yhteyshenkilö ja yhteystiedot		Asiakkaan viite
Tekes Mikko Ylhäisi PL 69 00101 Helsinki		Diaari nro 2486/31/2012; rahoituspäätös 40353/12
Projektin nimi		Projektin numero/lyhytnimi
Sustainable acceptable mining		100860 SAM
Raportin laatija(t)		Sivujen/liitesivujen lukumäärä
Riitta Molarius		19/7
Avainsanat		Raportin numero
kaivostoiminta, kaavoitus, viranomaisyhteistyö		VTT-R-02634-15
Tiivistelmä		
<p>Oulussa toukokuussa 2014 pidetyn viranomaisten yhteisen työpajan tavoitteena oli tuottaa tietoa Kuusamon strategisen osayleiskaavan valmistelua varten toiminnoista, joista aiheutuu yhteensovittamisen tarvetta.</p> <p>Työpajaan osallistui 17 viranomaisten edustajaa, kolme kaavoittajan edustajaa ja viisi tutkimuslaitosten edustajaa, jotka jakaantuivat neljään eri työryhmään. Työryhmät kirjasiivat keskustelunsa työpohjiin yhdistämällä maankäytön yhteensovittamisentarvetta aiheuttavia toimintoja. Työpajan keskustelut nauhoitettiin ja purettiin anonymisti siten, että samaa aihetta koskevat keskustelut yhdistettiin.</p> <p>Työpajan keskusteluiden perusteella merkittävimmät maankäytön yhteensovittamista vaativat toiminnot ovat matkailu- ja virkistys sekä suojelualueet. Lisäksi asutuksen ja porotalouden vuoksi esiintyy joidenkin toimintojen yhteensovittamisen tarvetta. Eniten haittaa muille toiminnoille aiheuttaa kaivosteollisuus, mutta myös matkailu- ja virkistystoimintojen sekä turvetuotannon koettiin aiheuttavan uhkaa muille toiminnoille. Rakennetun ympäristön ja liikenteen koettiin tukevan lähes kaikkia toimintoja.</p> <p>Osallistujien (viranomaisten) näkemysten mukaan työpaja oli onnistunut, ja se nosti tasapuolisesti esiin erilaisia kaavoitukseen vaikuttavia tekijöitä. Viranomaiset olivat halukkaita osallistumaan toisiin vastaaviin työpajoihin, mutta epäilivät omien resurssiensa riittävyyttä, jos työpajoja tulee liikaa.</p>		
Luottamuksellisuus	Julkinen	
Tampere 3.6.2015		
Laatija	Tarkastaja	Hyväksyjä
		
Riitta Molarius, erikoistutkija	Helena Wessman-Jääskeläinen, erikoistutkija	Eemeli Hytönen, tutkimustiimin päällikkö
VTT:n yhteystiedot		
VTT, PL 1000, 02044 VTT		
Jakelu (asiakkaat ja VTT)		
Tekes, alkuperäinen; VTT, alkuperäinen Kopiot: Suomen Ympäristökeskus SYKE, Taina Nysten; Geologian Tutkimuskeskus GTK, Saku Vuori; Helsingin yliopisto / Taloustieteen laitos HY, Markku Ollikainen; Pyhäsalmi Mine Oy, Aki Tuikka; AngloAmerican, Joanna Kuntonen van't Riet; Agnico-Eagle Finland, Anita Alajoutsijärvi; Kaivannaisteollisuus ry, Pekka Suomela; Sandvik Mining and Construction, Päivi Kautiainen; Metsähallitus, Markku Palen; Kuusamon kaupunki, Mika Mankinen; Spinverse Oy, Harry Sandström		
<p>VTT:n nimen käyttäminen mainonnassa tai tämän raportin osittainen julkaiseminen on sallittu vain VTT:ltä saadun kirjallisen luvan perusteella.</p>		

Alkusanat

Kaivannaisteollisuudella on merkittävä rooli kuntien rakennetun infrastruktuurin osatekijänä. Sen vaikutukset leviävät laajalle, koska se tarvitsee aluevarauksia asumista, liikennettä ja itse kaivostoimintaa varten. Pohdittaessa kaivosteollisuuden kestävyyttä ja hyväksyttävyyttä tulee lisäksi ottaa huomioon toiminnan aiheuttamat muutostarpeet jo olemassa olevassa rakennetussa ja luonnon ympäristössä, sekä mahdolliset konfliktit olemassa olevien toimintojen kanssa.

Tässä julkaisussa esitetään Sustainable Acceptable Mining (SAM) -hankkeessa pidetyn viiranomaisten työpajan tulokset. Työpajassa käsiteltiin Kuusamon kaupungin luonnonvarojen yhteensovittamissuunnitelmaa. Tavoitteena oli selvittää näkemyksiä siitä, että jos suunnitelman pohjalta laaditaan yleiskaavaluonnos, joka mahdollistaa kaivostoiminnan, miten se vaikuttaa muihin elinkeinoihin ja niiden maankäyttövarauksiin. Työpaja pidettiin Oulussa huhtikuussa 2014.

SAM-hanke on osa Tekesin Green Mining -ohjelmaa.

Tampere 3.6.2015

tekijät

Sisällysluettelo

Alkusanat.....	2
Sisällysluettelo.....	3
1. Johdanto.....	4
2. Tavoite.....	4
3. Kohteen kuvaus.....	4
4. Rajaukset.....	5
5. Menetelmät.....	5
6. Tulokset.....	7
6.1 Asutus.....	7
6.2 Maa- ja metsätalous.....	8
6.3 Turvetuotanto.....	9
6.4 Porotalous.....	9
6.5 Luonnontuotteet ja kalastus.....	9
6.6 Matkailu ja virkistys.....	10
6.7 Kaivosteollisuus.....	10
6.8 Muu teollisuus.....	12
6.9 Uusiutuvat energiamuodot.....	13
6.10 Rakennettu ympäristö ja liikenne.....	13
6.11 Suojelualueet.....	14
6.12 Muuta esiin noussutta.....	15
7. Osallistujien kokemus työpajasta.....	16
7.1 Kaavoittajien kokemus työpajasta.....	16
7.2 Muiden osallistujien kokemukset työpajasta.....	17
8. Johtopäätökset.....	17
9. Kuusamon kaavoitushankkeen eteneminen.....	19
10. Yhteenveto.....	19
Lähdeviitteet.....	19
Liitteet.....	19
Liite 1 Työpajakutsu.....	20
Liite 2 Työpajan osallistujat.....	21
Liite 3 Työpajan toiminnan esittely.....	22
Liite 4 Työpajan tulokarttojen MindMap-kartat 1–2.....	25

1. Johdanto

Kestävän ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävän kaivannaisteollisuuden tulee saada ympäröivältä yhteisöltä sosiaalinen toimilupa. Se rakentuu vähitellen kolmen toisiaan seuraavan vaiheen varaan, joita ovat (Thomson & Joyce, 2008):

- lainmukaisuus ja oikeudenmukaisuus (toiminta on vakiintuneiden, virallisten tai epävirallisten, lakiperusteisten, sosiaalisten, ja kulttuuristen normien mukaista)
- uskottavuus (yrityksen voima ja kapasiteetti tehdä itsensä uskottavaksi yhteisön silmissä) ja
- luottamus (yhteisön halu asettua alttiiksi riskille ja jopa menetykselle toisen osapuolen toimien johdosta).

Sosiaalisen toimiluvan saavuttamiseksi tulisi siis aluksi varmistaa, että kaivoksen toiminta on oikeudenmukaista yhteisön kannalta, ja että se on olemassa olevien lakien ja määräysten mukaista. Viranomaisten vaatimien ja valvomien lupakäytäntöjen tavoitteena on varmistaa, että toiminta täyttää lainmukaisuuden ja oikeudenmukaisuuden vaatimukset. Jo ennen näitä prosesseja on selvitettävä, että aiottu toiminta voidaan sijoittaa olemassa olevan maankäyttösuunnitelman mukaisesti.

Kuusamon kaupunki on kaivosyhtiöiden mielenkiinnon kohteena, koska alueen kallioperässä on runsaasti hyödyntämiskelpoista malmia. Alueella on kaivosvaltaus Dragon Mining Oy:llä, joka tutkii mahdollisuutta käynnistää kaivostoimintaa Juomasuon kaivoksella lähinnä kullan ja koboltin louhimiseksi, mutta myös kuparia ja harvinaisia maametalleja pyritään etsimään. Etenkin harvinaisten maametallien louhinnan lisääminen on Euroopan Unionin tavoitteena, koska niitä käytetään nykyisin entistä enemmän, mutta Euroopassa niiden saatavuus on vähäistä.

Kunnan tulee varmistaa elinympäristön terveys ja turvallisuus kaavoitusprosessilla. Kuusamon kaupunki laadituttaa parhaillaan uutta osayleiskaavaa, joka mahdollistaisi kaivostoiminnan aloittamisen. Koska kaivostoimintaan liittyy erilaisia näkemyksiä sen vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan, päätettiin SAM-hankkeessa selvittää suunnitellun kaavan vaikutuksia ja mahdollisia eri maankäyttömuotojen aiheuttamia konfliktitilanteita.

SAM-hankkeen eräänä tavoitteena on luoda uusia toimintatapoja ja työvälineitä, joiden avulla voidaan kehittää sosiaalisesti hyväksyttävää kaivostoimintaa. Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin Viranomaisten RisKien Ennakointi-menettelyä (Molarius, 2015) ja tutkittiin samalla sen soveltuvuutta maankäytön ja kaavoituksen suunnittelutyöhön.

2. Tavoite

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitä vaikutuksia suunnitellulla kaivostoiminnan mahdollistavalla yleiskaavalla, Kuusamon strateginen yleiskaava 2025, on Kuusamon kaupunkiin ja sen tulevaisuuteen ns. luontopääkaupunkina. Tutkimus suoritettiin monitieteellisenä viranomaisten työpajatyöskentelynä. Tavoitteena oli nostaa esiin mahdollisia konfliktialueita, jotta ne voitaisiin ottaa huomioon jo kaavan valmistelutyössä.

3. Kohteen kuvaus

Tarkastelun kohteena oli Kuusamon kaupungin strategiseen yleiskaavaan liittyvät Kuusamon luonnonvarojen yhteensovittamissuunnitelma, kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja niihin liittyvä karttamateriaali. Suunnitelma oli laadittu Kuusamon yleiskaavan päivitystyön pohjaksi ja perusselvitysaineistoksi, ja sen valmistelutyöstä vastaa Sweco Ympäristö Kuusamon kunnan ohjauksessa. Yleiskaavatyö päivittää vuonna 2008 valmistuneen koko kuntaa

kattavan yleiskaavan. Uudesta kaavasta tehdään vahvemmin suunnittelua, maankäyttöä ja päätöksentekoa ohjaava yleiskaava, joka sovittaa yhteen mm. matkailun, asutuksen, porotalouden metsätalouden ja kaivostoiminnan tarpeita.

Kaavatyön tueksi valmistettu luonnonvarojen yhteensovittamissuunnitelma sisältää Kuusamon kaupungin kannalta keskeisiä toimialoja ja luonnonvaroja koskevia näkökulmia. Suunnitelma antaa kehittämistavoitteita koskien:

- uusiutuvia energiamuotoja,
- porotaloutta,
- matkailua ja virkistystä,
- maa- ja metsätaloutta,
- luonnontuotteita ja kalastusta sekä
- kaivosteollisuutta.

4. Rajaukset

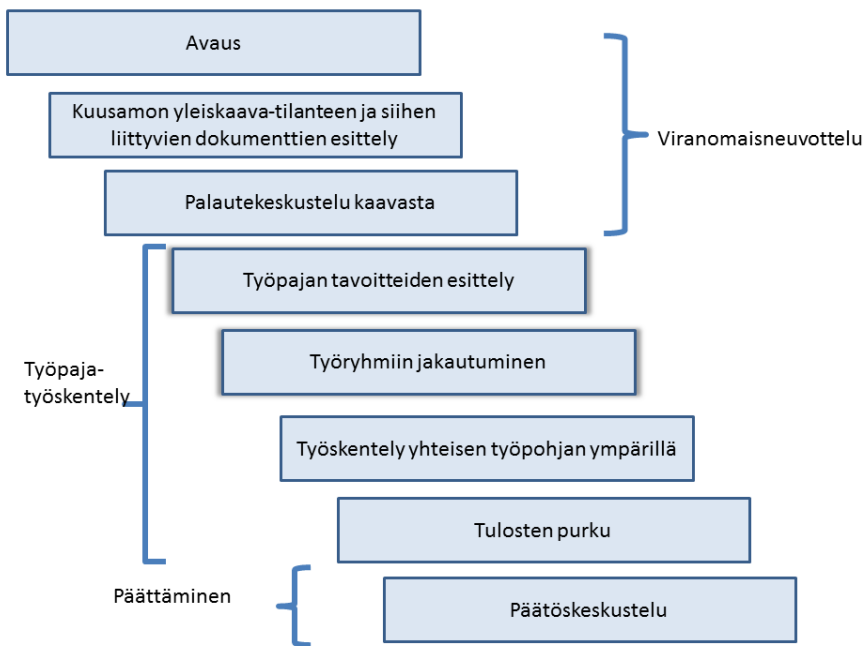
Tutkimuksessa selvitettiin seuraavia kaavaan liittyviä aluevarauksia ja niiden mahdollisia konflikteja:

- asuminen,
- turvetuotanto,
- suojelualueet,
- rakennettu ympäristö ja liikenne,
- uusiutuvat energiamuodot,
- porotalous,
- matkailu ja virkistys,
- maa- ja metsätalous,
- luonnontuotteet ja kalastus,
- kaivosteollisuus ja
- muu teollisuus.

5. Menetelmät

Tutkimus tehtiin VIRIKE-menetelmällä (Molarius 2015), joka ohjaa monitieteellisten viranomaisten työpajojen toimintaa. Työpaja pidettiin Oulussa 24.5.2014 Pohjois-Pohjanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tiloissa. Työpajan koollekutsujana oli Kuusamon kaupunki (liite 1) ja se pidettiin osana kaavoitusprosessiin kuuluvia viranomaisten kuulemistilaisuuksia. Työpajaan osallistui 18 viranomaisen edustajaa, 3 kaavoituskonsultin edustajaa ja 3 SAM-hankkeen edustajaa (liite 2). Työpajan tavoitteena oli kaavoitustyön edistämisen lisäksi jakaa eri viranomaisille tietoa kaavalausunnon pohjaksi.

Työpaja eteni kuvan 1 esittämällä tavalla.

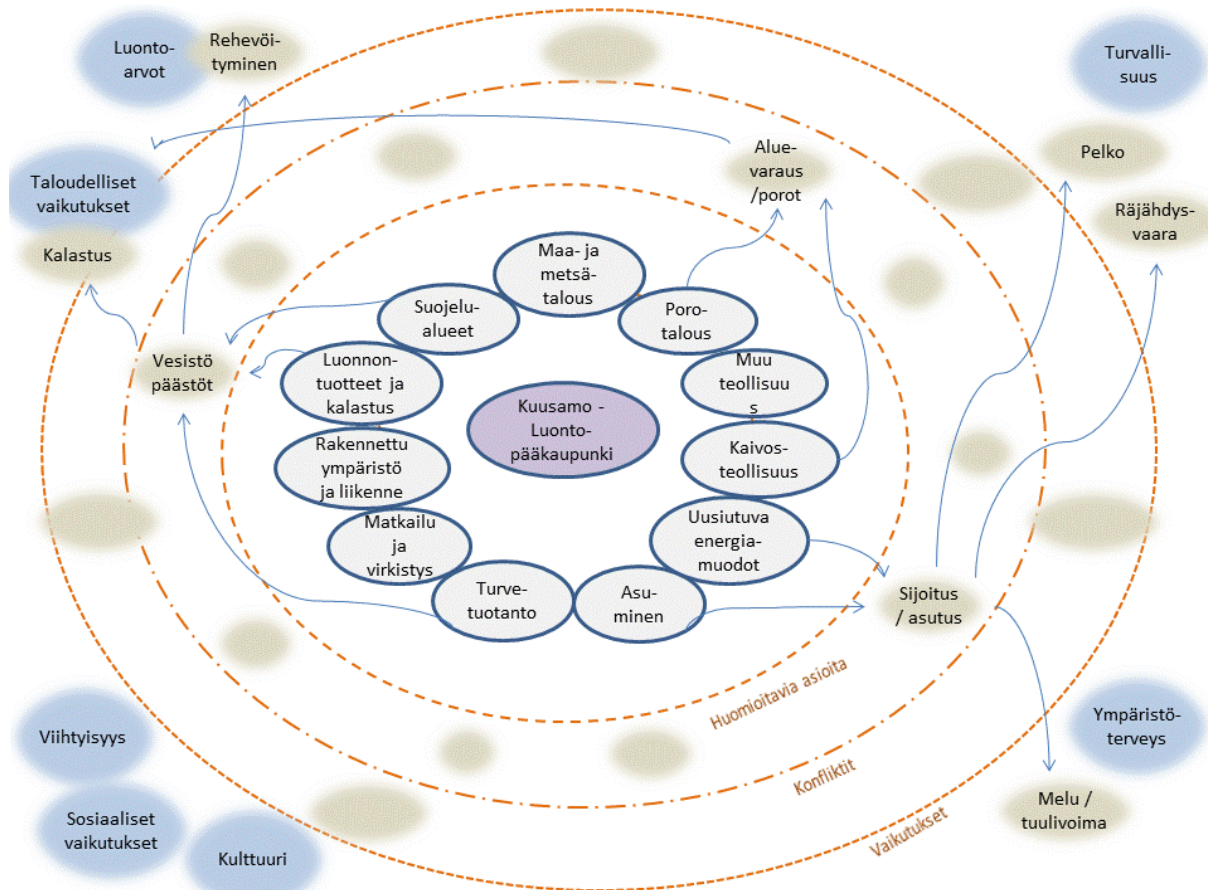
Kuva 1. Työpajapäivän eteneminen.

Työ alkoi viranomaisneuvottelulla, jonka avasi Kuusamon kaupungin tekninen johtaja Mika Mankinen. Tämän jälkeen kehitysjohtaja Kimmo Vähäylkkä Sweco Ympäristöstä esitteli yleiskaavan tausta-aineiston ja kaavan valmistelun nykytilanteen. Viranomaisneuvottelu päättyi kaavan palautekeskusteluun.

Varsinainen viranomaistyöpaja pidettiin viranomaisneuvottelun jälkeen. Tehtävänannon esittelivät VTT:n tutkija Liisa Poussa ja erikoistutkija Nina Wessberg liitteen 3 esittelydiojen avulla.

Työpajan osallistujia kannustettiin avoimeen keskusteluun ottamalla näkökulma 20–30 vuoden päähän. Ohjaajat korostivat, että työpajassa ei ollut tavoitteena viranomais-näkökulman esiin tuominen, vaan kunkin henkilökohtaisen osaamisen esiin nostaminen, ja siltä pohjalta laajemman tiedon kartuttaminen.

Itse työskentely tapahtui pienryhmissä (4–6 henkeä/ryhmä) osaksi täytetyn työpohjan avulla. Tavoitteena oli keskustella eri näkökohdista, toimintojen yhteensovittamisen tarpeista ja vaikutuksista, ja kirjata työpohjaan siitä esiin nousevia asioita (kuva 2). Tarkasteltavista näkökohdista tuli etsiä erityisesti huomioitavia asioita, niiden mahdollisesti aiheuttamia konflikteja sekä sosiaalisia tai taloudellisia vaikutuksia tai merkittäviä vaikutuksia turvallisuuteen, ympäristöterveyteen, kulttuuriin, viihtyisyyteen ja luontoarvoihin. Työpohja perustuu tulevaisuuspyörään (Glenn 2009), joka muokattiin kaavoittajan tarpeita vastaavien toiveiden mukaan.

Kuva 2. Malli työpajassa käytetystä työpohjasta.

Kuusamon yleiskaavaan liittyvän viranomaistyöpajan keskustelut nauhoitettiin ja nauhat purettiin ja aineisto yhdistettiin eri otsikoiden alle. Työpajassa oli neljä keskusteluryhmää, jotka oman mielenkiintonsa mukaan käsittelivät eri aihepiirejä. Keskusteluryhmiä vetivät Sweco Ympäristöstä Riitta Yrjänheikki ja Johanna Lehto ja VTT:ltä Nina Wessberg ja Liisa Poussa. Tässä raportissa on vedetty yhteen kaikkien ryhmien näkökulmat asioihin.

Koska työpajassa edellytettiin, että osallistujien tulee tarkastella asioita oman asiantunteuksensa eikä viranomaisnäkökohdan kautta, tämän raportin tuloksia ei tule pitää viranomaisten kannanottona Kuusamon kaavoitukseen.

6. Tulokset

Seuraavissa alaluvuissa on purettu työpajassa tapahtuneet keskustelut aihepiireittäin. Jokainen aihepiiri on käsitelty siten, että sitä on itsessään tarkasteltu päätoimintona, ja muita toimintoja joko sitä tukevana tai estävänä tekijänä.

6.1 Asutus

Kaivostoiminnan, uusiutuvien energiaratkaisujen ja luonnonsuojelun katsottiin aiheuttavan joissain olosuhteissa uhkaa asutukselle.

Keskusteluissa ilmeni, että vakinaisella asumisella ja loma-asumisella on Kuusamon olosuhteissa erilainen arvo. Paikallisille asukkaille on tärkeää, että alueella on työpaikkoja ja riittävästi peruspalveluita, kuten sosiaali- ja terveystalveluita. Asuinpaikan tulee olla viihtyisä, sillä kotona vietetään enemmän aikaa kuin eteläisessä Suomessa. Vakinaisen asukkaan omaisuusarvo on kiinni työpaikassa ja kunnan palveluissa. Siksi esimerkiksi työpaikkoja ja harras-

tusmahdollisuuksia tuovat kaivokset eivät ole itsessään huonossa maineessa. Kaivosten toivotaan kuitenkin sijaitsevan ”poissa silmistä”, noin 10–20 km etäisyydellä asutuksesta. Jos kaivos sijaitsee asunnon lähellä, pelätään, että se laajenee oman tontin alueelle, ja tekee ympäristöstä ei-viihtyisän. Kaivoksen avaaminen yleensä nostaa vakituisten asuntojen arvoa.

Loma-asukkailla omaisuusarvo on kiinni loma-asunnossa, ja mahdollinen kaivos voi laskea sen arvoa. Loma-asujan ei tarvitse pohtia paikkakunnan hyvinvoinnin ja palveluiden saataavuuden ja uuden toiminnan ympäristövaikutusten välistä ristiriitaa, sillä hän oleskelee alueella vain muutamia päiviä vuodessa. Loma-asukkaat ovat erityisen herkkiä ympäristössään tapahtuville muutoksilla: mielenrauhaa järkyttävät uudet tieyhteydet, rautatiet, tehtaat ja etenkin kaivostoiminta. Loma-asumisen leviämisen harva-asutusalueelle katsottiin voivan aiheuttaa kunnalle vaateita palveluiden lisäämiseksi, ja siksi kaavoituksen tulisi selkeästi määritellä alueet, joilla ei sallita esimerkiksi loma-asuntojen muuttamista talviasuttaviksi. Uusiutuva energiaa käyttävät lämmitysratkaisut saattavat aiheuttaa valituksia sekä vakinaisten että loma-asukkaiden keskuudessa, sillä lukuisien maalämpöratkaisujen pelätään aiheuttavan maan jäähtymistä, aurinkokennojen maiseman peittymistä ja tuulivoiman maisema-arvojen heikkenemistä.

Keskustelijoiden mukaan uudet toiminnot eivät saa vaikuttaa haitallisesti ympäristöön eivätkä ihmisten terveyteen ja turvallisuuteen. Toisaalta ympäristön ylisuojelua tulee välttää, eikä harvinainen kasvi tai elän saa itseisarvoisesti olla este alueen hyödyntämiselle uuteen käyttöön. Esteeksi tilanne nousee vasta sitten, jos laajemmassa mittakaavassa kohteen suojelu vaarantuu. Keskusteluissa korostettiin, että lupapäätöksiä tehtäessä tulee muistaa myös suojella ihmisten elinmahdollisuuksia ja työpaikkoja.

Kuusamossa on tapahtumassa ikääntyvien ihmisten siirtyminen keskusta, koska syrjäseudulla asuminen ei tunnu turvalliselta, eikä palveluita ole riittävästi saatavilla. Tämä hiljentää entisestään harva-asutusaluetta ja myös siellä tapahtuvaa liikennöintiä, mutta kasvattaa tarvetta keskusta-alueella uusille asunnoille. Matkailu voi tukea paikallista asutusta luomalla uusia palveluita, kuten lääkäriasemia ja palolaitoksia.

6.2 Maa- ja metsätalous

Maatilojen määrä on vähentynyt Kuusamon alueella, mutta niiden yksikkökoko on kasvanut. Näin esimerkiksi maidon tuotanto on pysynyt ennallaan. Maatalouden nähtiin tukevan paikallista pientuotantoa, kuten esimerkiksi Kuusamon meijerin savujuuston tuotantoa ja paikallisen ohrarievän tuotantoa.

Metsätalous tulee muuttumaan uuden metsälain myötä, missä annetaan maanomistajalle aiempaa enemmän valtaa päättää metsänhoitotoimista. Tämän koettiin edesauttavan metsän tehokkaampaa hyödyntämistä. Kuusamossa on laajan yhteismetsäalueet, yhteensä yli 90 000 ha. Yhteismetsällä on yli 4000 osakastilaa ja oma metsänhoitokunta, joka tekee mm. hakkuupäätökset.

Metsien hyödyntämistä on rajoittanut muun muassa laajat suojelualueet, joiden läheisyydessä tehtäviä hakkuita on kritisoitu, vaikka suojelualueiden pitäisi sisältää jo itsessään suojeltavan kohteen suojavyöhykkeen. Keskustelijat esittivät, että kaavoituksessa tulisi rajata täsmällisemmin suojeltava kohde ja sen suojavyöhyke ristiriitojen välttämiseksi.

Metsien käytön lisäämisen nähtiin tuovan kuntaan lisää työtä ja varallisuutta. Metsien kasvun uhkina pidettiin suurta hirvikantaa ja hakkaamattomia metsiä, jotka aiheuttavat metsätuhoisten lisääntymistä ja leviämistä.

6.3 Turvetuotanto

Turvetuotannolla nähtiin Kuusamossa olevan hyvin vähäinen merkitys tällä hetkellä. Nykyisiä tuotantoalueita haittaa porotalous, sillä porot kerääntyvät turvealueille, haittaavat turpeennostoa ja voivat hukkua kuivatusojiin. Turvetuotannon ei nähdä laajenevan, vaikka Kuusamossa onkin polttolaitos, joka käyttää sekä turvetta että puuta polttoaineenaan.

6.4 Porotalous

Porotalouden merkitys Kuusamossa on imagollinen tekijä, sillä porot ovat yhä Lapin matkailun vetonaula. Lisäksi porotalous tuottaa tuloja alueelle poronlihan myynnistä ja näin tukee lähituotantoa.

Keskustelijoiden mukaan poronhoidossa on kyse perinteestä, ja nähtiin, että porotalous saattaisi olla kannattavampaa, jos ne ruokittaisiin tarhoissa. Tämä kuitenkin saattaisi vaikuttaa poron lihan makuun, ja ainakin mielikuvaan poronhoidon eksoottisuudesta.

Poronhoitolaki takaa poroille vapaan liikkumisen, mikä aiheuttaa ristiriitoja. Poromiehet joutuvat aitaamaan esimerkiksi asukkaiden piha-alueita, jotta porot eivät pääse niille. Porotaloutta haittaa myös matkailun laajeneminen harva-asutusalueelle, jossa on perinteisiä porojen kulkalueita. Ongelmia aiheuttaa myös vanhojen poroaitojen hoito, joka ei tällä hetkellä kuulu kenenkään vastuulle. Olisi tärkeää, että kaavoissa olisi merkitty myös poronhoitoalueet, jotta ihmiset tietäisivät loma-asuntoa ostaessaan poroalueesta.

Kaivosalueen ja turvesoiden nähtiin uhkaavan poronhoitoa, sillä ne vaikuttavat porojen laidunnusalueisiin ja kulkureitteihin. Porot voivat vahingoittua niin kaivosalueiden jyrkänteissä kuin turvealueiden ojissakin.

Liikenne on suurin riskitekijä poroille, sillä poro ei osaa väistää autoa. Riski kasvaa merkittävästi matkailukauden aikana. Poroja uhkaavat myös vieraat metsästyskoirat ja matkailijoiden irti olevat koirat, jotka hajottavat tokkia ja jopa tappavat poroja. Kaavoituksesta ei katsottu olevan apua näille konflikteille.

6.5 Luonnontuotteet ja kalastus

Kuusamossa on runsaasti pienteollisuutta, joka nojaa luonnontuotteisiin, kuten riistan ja kalan jalostusta, marjateollisuutta, meijeritoimintaa ja porojen teurastamo. Kunnassa on tavoitteena nostaa elintarviketeollisuuden jalostusastetta ja tuottaa villiä puhdasta lähiruokaa. Matkailu pystyisi hyödyntämään näitä toimijoita käyttämällä heidän palvelujaan ja tarjoamalla tutustumismatkoja pienyrityksiin. Lisäksi toivottiin kunnan itsensä käyttävän enemmän lähipalveluja.

Jäkälän kerääminen on tärkeää kukkakauppiaille (jäkälää saa kerätä vain maanomistajan luvalla), mutta porojen lisääntymisen vuoksi jäkälän löytäminen ei ole enää helppoa. Kaavassa voitaisiin rajata alueita poronhoidon ulkopuolelle, jotta esimerkiksi tämä toiminta mahdollistuisi.

Kaivostoiminta voi uhata lähituotteita, sillä uraani-mielleyhtymien vuoksi ruokaa ei ehkä pidetä puhtaana lähiruokana. Kaivostoiminnan vesipäästöt kuten myös turvesoiden päästöt voivat uhata Kitkajoen kalakantoja. Kaavoituksessa tulisikin huomioida kaivoksen ja lähituotannon alueiden ristiriidat.

Turvetuotannon mahdollinen lisääminen voi aiheuttaa lakkasoiden hävikkiä. Vesivoimaloiden mahdollinen rakentaminen aiheuttaa haittaa kalastukselle, sillä ne estävät kalojen siirtymistä kutemisalueille. Kumpaakaan ei tällä hetkellä suunnitella laajennettavan, joten ne eivät ole todellisia uhkia.

Tilaisuudessa keskusteltiin laajasti myös kaavoitukseen liittymättömistä tekijöistä, jotka vaikuttavat luonnontuotteiden tarjontaan tai kalastukseen. Esiin nousi, että matkailun olisi mahdollista hyödyntää tehokkaammin lähituotteita ja luonnontuotteita esimerkiksi lisäämällä järvi-kalastusmatkoja. Alueelta saadaan siikaa, lohta ja muikkuja. Riistan hyödyntäminen edellyttäisi puolestaan hyvää riistakantaa, mutta esimerkiksi Kuusamon Yhteismetsän alueella hirvi- ja myös karhunkaatoiluvut huutokaupataan eniten maksaville. Näin ollen paikalliset pienyritykset voivat jäädä ilman lähiriistaa.

Lähituotteeksi voidaan katsoa myös mineraaliraaka-aineesta valmistetut tuotteet, esimerkiksi korut. Esimerkiksi Inarissa ja Sodankylässä tuotetaan kultakoruja Lapin maaperän kullasta. Kaivostoiminnan yhteydessä louhitun mineraalittoman kiven jatkokäytölle tulisi löytää ideoita, joilla voitaisiin tukea esimerkiksi matkailua.

Kalastus ja metsästyksen nähtiin tuovan lisätuloja paikalliseen maatalouteen. Maatilojen koettiin pitävän haja-asutusalueen edes jollain tasolla elävänä, joten lisätulot ovat tarpeen.

6.6 Matkailu ja virkistys

Kuusamon matkailu on laajentunut voimakkaasti viime vuosikymmenten aikana. Esimerkiksi Rukan matkailu keskittyi aiemmin hiihtolomaviikoille ja pääsiäiseen, mutta nykyisin on ruska-ajan matkailua, Rukan avajaiset, Nordic-opening, joulukuusi, uusi vuosi ja loppiaisen. Matkailijoiden määrästä ei ole yksimielisyyttä, sillä sen laskeminen on vaikeaa. Vain osa matkailijoista majoittuu hotelleissa tai muissa majataloissa ja suuri osa majoittuu yksityisissä mökeissä. Matkailijatietoa on koottu esimerkiksi vedenkäyttötilastoa seuraamalla.

Keskustelijat pitivät matkailua elämän mahdollistajana Kuusamon seudulla, ja arveltiin, että se on merkittävä tekijä vielä vuosikymmentenkin päästä. Siksi nähtiin, että hetkelliset ja väliaikaiseksi tarkoitetut ratkaisut, kuten kaivostoiminta, turvetuotanto, tehdaslaitokset yms. eivät saa aiheuttaa matkailulle haittaa.

On huomattava, että 20–30 vuoden kuluttua hiihtokeskukset voivat olla vaikeuksissa ilmastomuutoksen vuoksi. Tämän vuoksi tulee kehittää muuta toimintaa talvilajien tilalle. Uutena trendinä voi nousta arktisuus, pimeys, kylmyys ja hiljaisuus. Niiden tuotteistaminen voi tuoda uusia konflikteja matkailun ja jopa asumisen ja sen äänien suhteen. Myös laskettelukeskusten valot voivat olla liikaa pimeyttä hakeville. Toiset ihmiset mieltävät hiljaiseksi alueen, jossa ei ole naapureita lainkaan, mutta toisille se on pelottava ympäristö. Kaavoituksellisesti tämä luo haasteita, sillä osaksi kaivataan keskustassa olevaa tarjontaa, mutta myös syrjäisemmille lomamökeille on kysyntää.

Myös maa- ja metsätalouden toimintoja pidetään matkailun suhteen ristiriitoina aiheuttavana suurten maitotilojen ja sikalojen hajuhaitan vuoksi. On kuitenkin huomioitava, että maatilat ovat perinteisesti sijoittuneet viljaville alueille eikä matkailutoimintaa tulisi kaavoittaa niiden vaikutussäteelle. Tilojen väheneminen ja mahdollinen lopettaminen vähentävät kunnan oma-varaisuutta ja lähituotteiden tarjontaa ja voivat heikentää myös matkailun mahdollisuuksia.

Uusista energiamuodoista lähinnä tuulivoiman arveltiin voivan aiheuttaa matkailulle imago-haittaa, sillä tuulivoimaloiden katsotaan aiheuttavan maiseman turmeltumista. Toisaalta oikein markkinoituna ”vihreä sähkö” voisi olla matkailulle myös imagoetu.

Matkailulle voi aiheuttaa haittaa muun muassa turvetuotanto tai suuret hakkuuaukeat, jos ne pilaavat maisema-arvoja. Toisaalta maisemaa avaavat ja parantavat hakkuut ovat toivottavia.

6.7 Kaivosteollisuus

Kaivosteollisuuden yhteydessä keskusteltiin mahdollisuudesta kaavoituksen avulla rajoittaa toiminnan sijoittumista alueelle. Keskusteluissa nostettiin esiin, että kaavamerkinnällä ei voi kieltää kaivostoimintaa, mutta alueen voi varata perustellusti muuhun toimintaan. Yleiskaa-

vassa voitaisiin nostaa esiin vyöhykejattelu: esimerkiksi matkailukeskuksen ympärille voidaan laittaa vyöhyke, joka tulee säilyttää koskemattomana matkailun ”kaukomaisemana” tai tietyllä kaivostoimintaan varatulla alueella voisi olla rajoittava merkintä, joka ei sallisi rikastustoimintaa läheisten jokien tai pohjavesiesiintymien vuoksi. Kaivostoiminnan sijoittelussa Kuumosossa tulee huomioida se, että jos ollaan lähellä kriittisiä kohteita, kuten Karhunkierros, Kitkajoki tms., alueella ei ehkä voi rikastaa malmia, vaan sen tulee tapahtua kauempana herkästä luontoympäristöistä.

Keskusteluissa muistutettiin myös kaivosteollisuudelle tyypillisestä piirteestä: kun esiintymä on kerran löydetty, se on aina mahdollinen kaivoksen paikka kunnes se on hyödynnetty. Tämän vuoksi asia nousee aina uudelleen esiin, jos ja kun metallien tarjonta ei vastaa niiden kulutusta. Myöskään Suomessa ei kukaan vielä tiedä kaikkia esiintymiä, eikä voida sanoa mitkä esiintymät ovat tulevaisuudessa arvokkaita. Nykyiset hyödyntämiskelvottomat malmit voivat olla hyödynnettävissä tulevaisuuden tekniikoilla ja malmin hinnan muututtua.

Puheenvuoroissa nousi esiin, että vaikka kaivosteollisuus on tällä hetkellä huonossa huo- dossa, uusia kaivoksia ei tulisi tyrmätä sen vuoksi että ne ovat kaivoksia. Jokainen kaivos on erilainen, ja myös niiden riskit ovat erilaisia. Kaivoksen perustaminen vaatii kuitenkin paljon ennakkosuunnittelua ja kriittistä asennetta, riskien tunnistamista ja ennakoitua. Olisi tärkeä keskittyä siihen, että rakennettavat kaivokset olisivat toimintakelpoisia ja täyttäisivät niille esitettävät vaatimukset.

Yhteiskuntavastuun näkökulman todettiin puoltavan kaivoksia Suomeen, sillä täällä ei voida toimia ilman lupia ja viranomaiset ovat korruptoimattomia. Keskustelussa kyseenalaistettiin suomalaisten moraalitoteama, että olemme halukkaita käyttämään tietokoneita ja matkapuhelimia, mutta emme antamaan lupaa kaivaa tarvittavia maametaluja maasta ja näin on- gelmat siirretään kolmansiin maihin.

”Onko se parempi, että ne 5-vuotiaat kiinalaiset kerää sitä metallia, että mä saan sen uuden kännykän? Ja että mä voi IPadilla vastustaa/äänestää, että vastustan taas sitä ja tätä”

Voidaan kysyä onko kaivosten turvallisuustaso riittävä kehittyvissä maissa.

”voinko mä nukkua yöni hyvin, jos kaikki vastuutetaan tonne muualle”.

Kaivosten sosiaalista toimilupaa käsiteltiin monin tavoin. Todettiin, että kaivostoiminta voi saada kaikki mahdolliset luvat, ympäristöluvat, kaivosluvat, mutta se ei välttämättä saavuta uskottavuutta kansalaisten silmissä, jolloin sen on vaikea toimia. Jo alusta alkaen kaivoksen perustaminen törmää lupaprosesseissa kansalaisten vastustukseen, jolloin lupaprosessi voi venyä vuosilla. Pahimmillaan tämä voi tarkoittaa sitä, että taloudellisesti kannattava hetki kaivoksen perustamiselle menee ohi, ja kaivos joutuu aloittamaan toimintansa laskusuhdan- teen aikaan. Kaivos voidaan joutua sulkemaan, ja suhdanteiden muututtua asia nousee uu- delleen esiin.

Keskusteluissa korostui, että sosiaalisen hyväksynnän pitäisi tulla sitä kautta, että yrittäjä toimii yhteiskunnan järjestelmän mukaisesti. Yhteiskunnan järjestelmän tulisi olla kansalais- ten mielestä niin luotettava, että valituskierroksia ei tarvittaisi. Näin yhteiskunnan lupaproses- si takaisi valitusmahdollisuuksineen sosiaalisen hyväksyttävyyden. Tämä ei kuitenkaan to- teudu, sillä lupaprosessi on niin monimutkainen, että yksittäisen kansalaisen on vaikea seu- rata sitä, ja luottaa siihen. Kehittyvissä maissa sosiaalinen lupa tulee vasta sitten, kun yritys rakentaa kouluja, tieverkostoa ja sairaaloita, mikä puolestaan jo lähestyy korruptiota. Nähtiin, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion tulisi muuta kautta taata päiväkotien ja koulujen ole- massaolo.

Sosiaalisen toimiluvan saamista nähtiin estävän myös tuntemattomaan riskiin liittyvän uhkakuva. Todettiin, että sellu- ja paperitehtaat saattavat aiheuttaa isompia päästöjä kuin kaivokset, mutta niitä ei enää mielletä uhkaksi, koska ne ovat jo tuttuja.

Kaivoksen positiivisena vaikutuksena nähtiin, että se tuo uutta verta alueelle; sekä työntekijöitä että ylempiä ammattilaisia. Kaivos vaikuttaa tällöin myös koulutukseen ja sen kohdentamiseen. Lisäksi nähtiin, että kaivos voi myös edistää matkailua, kun alueelle tulee kaivoksen työväkeä, jotka tarvitsevat majoitusta. Tämä nostaa hotellien käyttöastetta muulloinkin kun sesonkiaikana. Kultakaivoksesta voidaan tehdä myös imagoasia: ”Hei, täällä on kultaa, Meillä on kultakaivos”. Esimerkiksi Kittilässä hyväksynnän saavuttamiseen on panostanut koko kunta ja kuntalaiset.

”Sotkamossa ja Kittilässä ne [kaivokset] on tavallaan hyväksytyt. Ne on hyväksytyt ja hyödyntäneet sen.”

Maanalaista louhintaa pidettiin parhaana vaihtoehtona malmin louhimiseksi. Maanalaiset louhinta-alueet täyttyvät vedellä louhinnan loputtua. Ne voidaan täyttää maamassoilla, mutta aiemmin näin ei ole juuri tehty. Avolouhos sen sijaan vähentää kaivoshankkeen hyväksyttävyyttä. Kaivoksen suljettu kierto ei ilmeisesti ole Suomen ilmasto-olosuhteissa täysin mahdollinen, sillä ainakin vettä täytyy poistaa prosessista jossain vaiheessa. Rikastamoissa suljettu kierto voi toimia esimerkiksi rikastushiekan osalta.

Kaivoksista aiheutuvan sulfaattiongelman ratkaisulla on suuri merkitys. Nyt ne menevät vesistöön, mutta jos ne pystytään hallitsemaan ongelmat pienenevät. Räjätysaineista voi tulla veteen myös tyyppikuormitusta. Kuusamon kaivosten vesien johtaminen suuriin jokiin tulee käsitellä myös rajakysymyksenä, sillä veden menevät Venäjän puolelle.

Kaivosten ongelmien todettiin kärjistävän siellä, missä on turismimatkailua. Turismi elää mielikuvista, imagosta ja huono imago voi karkottaa turismin. Matkailuyritykset kilpailevat asiakkaista toistensa kanssa. Silloin huono maine voi viedä turistit naapurikuntaan. Lisäksi kaivos-toiminta aiheuttaa riskejä poroille ja muille eläimille. Ne eivät heti opi, että alueelle ei voi enää mennä. Kaivosalue tulee Kaivoslain mukaan toiminnan loppuessa laittaa kuntoon purkamalla rakennukset ja maisemoimalla alue. Lisäksi alueet tulee aidata siten, että siellä on turvallista liikua.

Keskusteluissa hämmästeltiin etelästä tulevien ihmisten valittamisen aktiivisuutta pohjoiseen rakennettaessa, ja todettiin että Lapista on tullut eräällä tavalla etelän ihmisten reviiiri. Kyseessä on kaiken vastustaminen, tuulipuistojen, sellutehtaiden, kaivosten. On valitettu myös esimerkiksi kaivosten valosaasteesta, kun samaan aikaan matkailukeskusten laskettelurinteiden ”valosaaste” on moninkertaista kaivoksiin nähden. Keskusteluissa nousi myös epäily siitä, että yksityinen ihminen on unohdettu etelän suurissa keskuksissa, eikä heillä ole siellä sananvaltaa ympäristönsä rakentamiseen, mikä sitten näkyy kaiken valittamisena pohjoisessa.

6.8 Muu teollisuus

Muun teollisuuden yhteydessä käsiteltiin lähinnä ICT-alaa, ja sen mahdollisuuksia Kuusamossa. Lisäksi todettiin, että alueella on uistinten valmistusta ja hirsitalojen valmistusta.

Keskusteluissa nostettiin esiin, että Kuusamo voisi hyödyntää ICT-alaa vahvuusalueillaan, kuten matkailu, ekologinen kaivostoiminta ja metsä.

ICT-palvelutoiminta ei aiheuta maankäytön konflikteja, mutta se vaikuttaa tietomaisemaan ja tiedon tuotannon mahdollisuuksiin eri toimijoiden suhteen. Tulevaisuudessa nämä eri ryhmät voivat tuottaa tarvitsemiaan karttoja ja kuvia omilla paikkatietoaineistoilla. ICT-ala on mahdollistaja työpaikkojen näkökulmasta, sillä Kuusamossa on vähän töitä korkeakoulutetuille ja

etenkin miehille. Koska se myös soveltuu toteutettavaksi etätöinä, toiminta soveltuu Kuusamon harvaan asutulle alueelle.

Vastaajat innovoivat tehokasta tiedon hyödyntämistä esimerkiksi kaivosteollisuudessa tai matkailun ja virkistyssektorilla imagon kasvattamiseen, kuten virkistyspaikkojen paikantamiseen, ja matkailun erilaisiin tukipalveluihin. Urheilua pidettiin kyseisen liiketoiminnan merkittävänä mahdollistajana. Esimerkiksi Polkumaratonilla käytetään trackereita ja muuta paikannustekniikkaa ja alppihihtokoulu ja Maailman CUPin osakilpailut hyödyntävät myös teknologiaa.

Kuusamoa käytetään myös peliteollisuudessa ja elokuvatuotannossa. Luontokuvaaminen niin korkeatasoista, että se on jo ”teollisuutta”. Siihen liittyy audiovisuaalinen puoli ja pelit. Lisäksi kyseessä on matkailuelinkeino, jossa käydään kuvaamassa karhuja haaskalta.

Maankäytön kannalta nostettiin esiin etätöiden mahdollinen lisääntyminen tietoverkkojen laajentuessa. Tämä voi luoda paineita kesämökkien muuttamiseen talviasuttaviksi. Laajeneva tietoverkko myös mahdollistaa harva-asutusalueen hyvinvointipalvelujen laajentamisen. Tietoverkon tarvitsemien tukiasemien rakentaminen aiheuttaa konflikteja asukkaiden kanssa säteilyriskin vuoksi.

Kivilouhokset voivat aiheuttaa konflikteja suojelualueiden, asutuksen, marjastuksen ym. kesken. Liikenne aiheuttaa pölyä ja melua sekä lisää onnettomuuksia.

6.9 Uusiutuvat energiamuodot

Uusiutuvina energiamuotoina työpajassa käsiteltiin tuulivoimaa, maalämpöratkaisuja, aurinkovoimaa ja biopolttoaineita. Uusiutuvien energiamuotojen käyttöönoton tilantarve riippuu energiamuodosta. Suurin tilantarve on tuulivoimalalla, jonka tilavaraukset on huomioitava kaavoituksessa. Myös mahdollisten biopolttolaitosten ja yksityistä tarvetta suurempien aurinkokennoston tilantarve tulee huomioida kaavassa. Uusien vesivoimalaitosten rakentaminen ei ole Kuusamossa ajankohtainen kysymys, eikä niille ole esitetty tilavarauksia. Tuulivoiman ja biovoimalaitokset tarvitsevat tuekseen sähkölinjat, joiden tilantarve tulisi myös huomioida kaavoituksessa.

Yksityisiä kiinteistöjä koskevia maalämpö- ja aurinkolämpöratkaisuja varten tulisi myös olla omia kaavamerkintöjä. Aurinkopaneeleista saattaa aiheutua haittaa naapurikiinteistöille niiden heijastusten tai peittävyden vuoksi ja maalämpöpumput voivat viilentää maaperää, mikä voi vaikeuttaa esimerkiksi kotipuutarhan pitoa.

Uusiutuvilla energiamuodoilla on myös välillisiä positiivisia talousvaikutuksia kuntaan, kun asunnot varustetaan maalämpö- tai aurinkolämpöjärjestelmin. Tätä varten tarvitaan yrityksiä tuottamaan palveluita, mikä lisää työllisyyttä. Uusiutuvan energiamuodon käyttö voi myös tukea matkailua ja kunnan imagoa matkailualueena niiden käyttäessä ns. vihreää sähköä. Lisäksi pienimuotoinen sähköntuotanto vähentää sähkökatkoksista aiheutuvaa riskiä.

6.10 Rakennettu ympäristö ja liikenne

Kuusamon nykyinen rakennettu ympäristö on keskustaa lukuun ottamatta hyvin hajanainen, mikä lisää liikennettä ja teiden kunnossapidon tarvetta. Pitkät etäisyydet ja heikot tieyhteydet pidentävät avunsaantiaikaa hätätapauksissa.

Kuusamossa tapahtuu runsaasti kolareita, ja kunta on ollut useana vuotena onnettomuuslistojen kärjessä. Alueella tapahtuu poro- ja hirvikolareita sekä autokolareita. Tiet ovat kuitenkin hyvässä kunnossa ja liikennettä aika vähän, joten yhtä selittäjää tälle ei ole. Valtatie 20 Oulu-Kuusamo on ollut vaarallisimpia teitä liikennemääriin suhteutettuna. Tiellä on ollut ”turvallinen valtatie 20”-kampanja vuosin 2009–2012, jonka avulla saatiin onnettomuuksien määrä pienemään. Alueella on paikallisliikennettä, mutta myös runsaasti turve- ja tukkiliikennettä.

Hajallaan oleva asutus lisää liikennöinnin tarvetta. Suurimman liikennevaaran aiheuttavat porot. Porokolarien määrä on merkittävä, ja se lisääntyy aina matkailukauden aikana.

Raideliikennettä ei pidetä mahdollisena, vaikka vanhassa yleiskaavassa on sille varaus Taivalkosken kautta. Tämä mahdollistaisi ratayhteyden Venäjälle, josta pääsisi Jäämerelle.

Lentoliikenteen toivotaan kasvavan ja se on yhteinen intressi sekä matkailuyrittäjille että kunnalle ja paikallisille asukkaille. Kaivostoiminta voisi lisätä kysyntää ja sitä kautta ratavuoroja Kuusamoon. Lentoliikenne mahdollistaa Kuusamon matkailukohteiden saavutettavuuden, sillä esimerkiksi monet Karhunkierroksen kulkijoista tulevat Euroopasta lentäen.

Jotta liikenneinfrastruktuuri voidaan pitää kunnossa, tarvitaan riittävästi teollisia toimijoita, jotka tuovat käyttötarvetta väylille. Tämä parantaa asumisen laatua ja madaltaa kynnyksiä uusien asukkaiden ja lomailijoiden tulolle. Esimerkiksi rautatien rakentamista ei voida ajatella pelkästään matkustajaliikenteen tarpeiden perusteella.

Mahdollinen kaivostoiminta lisäisi tieliikennettä 1–2 rekkaa tunnissa. Kaivosteollisuuden aiheuttamaa liikennemäärän lisäystä ei nähdä ongelmana, mutta se voi aiheuttaa jonkin verran ohitustarvetta. Kaivos lisäisi myös kemikaali- ja räjähdekuljetuksia, joka on uutta Kuusamosa. Räjähdekuljetukset tulisivat Kuusamoon todennäköisesti Kemin suunnasta. Myös polttoainekuljetukset kunnan alueella tulisivat lisääntymään kaivoskoneiden vuoksi.

Liikenneyhteyksien parantaminen lisää liikennettä. Venäjän vastaisen rajan avautuminen voisi lisätä kunnan matkailua ja liikennettä 20 vuoden kuluessa mahdollistamalla muun muassa pääsyn Suomesta Venäjän puoleisille kalastus- ja luonnonsuojelualueille. Lisäksi se mahdollistaisi esimerkiksi räjähdekuljetusten liikkumisen Suomesta Venäjälle. Rajan aukaisu lisäisi myös mökkipalstojen myyntiä, mikä vaikuttaisi koko kunnan elinkeinoelämään. Mahdollinen venäläisten maanhankinta voisi lisätä konflikteja suomalaisten kanssa.

6.11 Suojelualueet

Kuusamon alueella sijaitsee laaja Oulangan kansallispuisto, sekä lisäksi jonkin verran soiden ja vanhojen metsien suojelualueita. Uudet suojelualueet aiheuttavat konflikteja sekä maanomistajien että matkailupalvelujen toimintojen kanssa, sillä myös voimakkaan matkailun katsotaan kuluttavan ympäristöä. Sen sijaan kevyempi luontomatkailu aiheuttaa vähemmän ristiriitoja ja esimerkiksi Metsähallituksen tavoitteena on lisätä kävijämääriä valituilla luontokohteilla.

”Totaali suojelun” koettiin aiheuttavan konflikteja elinkeinoelämän, matkailun ja maanomistajien keskuudessa, sillä sen nähtiin ohittavan jokamiehen oikeudetkin. Merkittävimmät konfliktit tulevat juuri maa- ja metsätalouden harjoittajien kanssa, jotka omistavat maa-alueet.

Uudistunut metsälaki antaa maanomistajalle aiempaa enemmän päätösvaltaa metsänhoitotoimenpiteistä. Tämä voi aiheuttaa konflikteja suojelualue-aktiivien kanssa, jos maanomistaja hakkaa metsän avoimeksi suojelualueiden vierestä. Toisaalta suojelualueet olisi pitänyt rajata siten, että alue itsessään sisältää suojeltavan kohteen suojeluvyöhykkeen.

Kalastus edellyttää hyvää vedenlaatua ja siten tehokasta jätevesien puhdistusta, mitkä koskevat sekä kuntaa että yksittäisiä mökkiläisiä. Myös mahdollinen vesivoiman rakentaminen vähentäisi esimerkiksi vapaita, luonnontilaisia koskia.

Etelä-Kuusamon alueelle on tehty suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma (Metsähallitus 2011). Suunnitelma-alueella sijaitsee neljä Natura 2000 -aluetta (Etelä-Kuusamon vanhat metsät, livaara-Jousivaara, Isosuo-Kivisuo ja Teerisuo-Hanhiharju) ja osa yhdestä Natura 2000 -alueesta (Hossa). Lisäksi alueeseen sisältyy Kuusamon kylien yhteisten vesien osakunnan (KYVOK) hallinnassa oleva yksityinen suojelualue (Etelä-Kuusamon suojeluvädet). Etelä-Kuusamon alueelle on suunnitteilla uusi suojelualue, ns. Närängän luontometsät.

Näitä suojelutarpeita saattaa uhata muun muassa maankäytön painopisteen muuttuminen etelään loma-asutuksen leviämisen vuoksi.

6.12 Muuta esiin noussutta

Keskusteluissa nousi esiin yleisiä trendejä, jotka vaikuttavat tällä hetkellä Pohjois-Suomeen liittyvässä keskustelussa.

Nimby – Not in my back yard -ihmiset vastustavat kaikkea muutosta, joka tapahtuu heidän omassa ympäristössään. Ilmiön koettiin voimistuvan silloin, kun kyseessä on loma-asumiseen kohdistuva ympäristö. Ihmiset, jotka sallivat uuden moottoritien talonsa nurkalla Etelä-Suomessa, valittavat tuulimyllystä, tieyhteydestä, kaivostoiminnasta yms., jos se tulee oman mökin vaikutuspiiriin pohjoisen loma-alueella. Vaikutuspiirinä pidetään tällöin koko kunnan aluetta. Syyksi arveltiin muun muassa sitä, että etelän taajama-alueilla yksittäisten henkilöiden mielipiteillä ei ole enää merkitystä, mutta täällä he saavat vielä sanansa näkyviin. Syyinä voi olla myös omaisuuden (mökkitontti) arvon pienenemisen pelko. Esimerkkinä kerrottiin Kolarissa tehdystä nimienkeruulistasta, jolla vastustettiin Hannukaisen kaivosta:

”Kolarin yleisradio (YLE) teki ison uutisen, että Kolarin kunnassa 4000 ihmistä vastustaa kaivosta. Kolarin kunnassa on 3800 asukasta, niin ei vauvatkaan oo kaikki mielipiteitä sanoneet. Kolarin kunnan työntekijät katsoivat sen listan läpi, kun se oli netissä, niin nyt siellä on enemmänkin nimiä vastustamassa. Niin 200 oli kolarilaista. Oli kirjoittanut sen nimen alle.

Mistä ne muut oli sitten?

No matkailijoita.”

Toinen esiin noussut trendi oli eteläsuomalaisen median voimakas vaikutus pohjoista koskevaan uutisointiin antaen jopa virheellistä tietoa pohjoisen asukkaiden mielipiteistä. Ensimmäinen esimerkki tästä koettiin muutama vuosi sitten, kun ulkomaisia marjanpoimijoita tuli pohjoiseen.

”Lapissa oli 4 vuotta sitten aivan huikea ulkomaisten marjanpoimijoiden vastustus. Kävi mediassa mahdoton kirjoittelu, Lapinkansa, Yleisradio, nettipalstat jms. [--] Siellä on viis ihmistä, jotka pitää tätä meteliä yllä, mutta lappilainen marjanpoimija ei voi kuin kunnioittaa niitä thaimaalaisia. Ne menee metsään, tekevät hurjan työn, niitä ei voi sanoa laiskoiksi. Ulkomaalaisia ei voi sanoa Lapissa laiskoiksi.”

”Mutta näin asiat voi maalata aivan nurin niskoin. Mulla ei oo lähipiirissä ketään, joka sanois ihan tosissaan, että tää on huono asia, kun on otettu näitä marjanpoimijoita. Kuitenkin mediassa syntyy semmoinen juttu, että siellä on täydelliset katastrofin ainekset.”

Toisena esimerkkinä nostettiin esiin Talvivaaran tarina, jossa ei haluttu nostaa esiin positiivisia asioita. Mediassa ei näkynyt esimerkiksi sitä, että se vaikutti todella paljon kunnan talouden tuomalla investointeja ja sijoituksia. Lisäksi esimerkiksi kipsisakkavuodosta uutisoitiin, että keväällä lumien sulaessa nähdään vakavat ympäristövaikutukset. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, mutta tätä ei kuitenkaan enää uutisoitu. Uutisissa ei myöskään kerrottu, että Talvivaara osti kaikki pilaantuneet alueet, ja että yhtiö maksoi korvauksia yksityisille kansalaisille merkittäviä summia.

”Tarinat myy ja ne menee läpi julkisuudessa ja se tavallaan kertoo, minkälaiseksi tää on mennyt tää yhteiskunta ja se tiedon välitys. Et sun pitää kaikista asioista, jos et sä saa paketoitua tarinaksi, niin ei faktat ketään kiinnosta ja ne ei mee läpi

ollenkaan. Sen takia ei siihen keskusteluun oo ollut mitään järkeä yrittää osallistua, koska ei se pelitä.”

Talvivaara-tapauksen yhteydessä virkamiehet kokivat, että heidän ei ole ollut mahdollista ottaa osaa julkiseen keskusteluun korjaamalla virheellisiä tietoja. Tässä hyvin herkässä tilanteessa virkamiesten puolueettomuus ja osaaminen on asetettu kyseenalaiseksi, eikä media ole pyrkinyt tasapuoliseen asian käsittelyyn.

”esimerkiksi jos viranomaiset nyt sanoo, että ei ole mitään Talvivaaran seurauksia pohjavesissä. Niin sitten kyseenalaistetaan, että viranomaiset on puolueellisia. Et tavallaan minkään sanominen ei auta, kun se mielikuva on niin vahva nyt jotenkin. Sen takia minusta on kaikkein murheellisinta, että asiaa tuntevat ammattilaiset, heidän osaamisensa kyseenalaistetaan ja vedetään lokaan.”

Kolmas esiinnoussut trendi oli ”suuruuden ekonomia”. Puheenvuoroissa nousi esiin toive lähipalveluiden kehittämiseksi ja esimerkiksi lähiruuan lisäämiselle. Kilpailutus suurissa yksiköissä ohittaa pienet paikalliset palvelut ja tuottajat.

”Onks siinä luonnonvarasuunnitelmassa. Se, että pitäisi tukea sitä, että esim. Kuusamon kunta käyttäisi näitä lähituotteita ja luonnontuotteita. Koska kilpailutuksessaan tämmöiset jää aina joittenkin jalkoihin.

”Sanotaan, et jos koko kunta kilpailuttaa yhden keskuskeittiön, ruokkii sekä sairaalat että koulut, niin eihän sellaiseen kukaan kalamies voi todeta, että juu minä haen sinulle siikaa huomiseksi, kuinka monta sataa kiloa. Mutt kyllähän se pienempiä määriä.”

7. Osallistujien kokemus työpajasta

Hankkeen osallistujilta koottiin kokemuksia työpajasta ja sen tuomasta hyödystä omaan viranomais- tai muuhun asiantuntijatoimintaan. Seuraavissa kappaleissa on esitetty erikseen kaavoittajien kokemukset ja viranomaisten kokemukset työpajasta.

7.1 Kaavoittajien kokemus työpajasta

Kaavoittajien mielestä laajennetusta viranomaistyöpajasta oli hyötyä yleiskaavasunnittelua varten. Se esimerkiksi toi lisätietoa siitä, kuka myöntää mitäkin lupia ja missä vaiheessa, sillä kaavoituskonsultit eivät juuri törmää lupa-asioihin kaavaa suunniteltaessa. Työpajassa nousi esille paljon asioita, joita voidaan hyödyntää kaavaa valmisteltaessa. Seuraavassa listauksessa on esitetty kaavoittajien huomioita työpajasta, joista voidaan työstää näkökulmia kaavan vaikutusten arviointiin.

- Tukesin ja GTK:n näkemykset malmioiden paikoista, uusista kohteista ja tutkimuslupien tarpeesta olivat avartavia
- Tällä hetkellä kaivoshankkeet eivät ole saaneet sosiaalista hyväksyntää, koska nykYTEKNIKALLA ei maisemallisia ja ympäristöhaittoja voi täysin estää. Tämä tarkoittanee sitä, että kun tekniikka kehittyy, kaivostoimintaa voidaan harkita uudelleen myöhemmin uudistettavissa kaavoissa, sillä näkemysten mukaan niin kauan kuin kulta on maaperässä, kaivosasia nousee aina uudelleen esiin suhdanteiden mukana.
- Pelastuslaitoksen, Metsähallituksen ja Metsäkeskuksen sekä MTT:n kannanotot olivat tärkeitä suunnittelun kannalta. Jatkossa yritetään löytää yhteinen sävel muun muassa metsien käsittelyn rajoituksissa.
- Hankkeiden sosiaalinen hyväksyttävyyys on uusi asia, jonka takia tullaan järjestämään eri kaavoitusvaiheessa laajoja kuulemiskierroksia.
- Ulkokuntalaisten osuudesta valituksissa tai vastustuksessa oli mielenkiintoinen näkökulma.

- Uutena asiana nousivat esiin uutisoinnin aiheuttamat vääristymät, jotka lietsovat vastakkainasettelua. Asiantuntijoiden osaamista ei arvosteta jos päätelmä on muu kuin oma mielipide. Tietojen välitys ei ole tasapuolista.
- Toimintojen keskittämisen ja suuruuden ekonomian vaikutukset, jotka sulkevat pois paikalliset pientuottajat.

Kaavoittajilla oli eri näkemys työpajassa ylläpidetystä anonyymiydestä. He näkivät, että asialla on erilainen painoarvo, jos näkökulman esittää alan asiantuntija verrattuna maallikkoon. Tämä ei kuitenkaan haitannut, koska heidän havaintojensa mukaan sekä päivän aukaisseessa viranomaisneuvottelussa että sitä seuranneessa työpajassa osallistujat kuitenkin näyttivät kommentoivan pääosin vain omaa alaansa. Virallisissa viranomaisneuvotteluissa on kuitenkin tapana aina kirjata lausuman takana olevan virkailijan nimi ja tehtävä, sillä kommentit pohjautuvat maankäyttö- ja rakennuslain, ympäristönsuojelulain ym. lakien soveltamiseen kussakin hankkeessa.

7.2 Muiden osallistujien kokemukset työpajasta

Työpajan muista osallistujista Ely-keskusten, Pohjois-Pohjanmaan Liiton, Geologian tutkimuskeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen, Kuusamon kaupungin, Turvallisuus- ja kemikaaliviraston sekä Metsähallituksen edustajat antoivat palautetta työpajakokemuksista.

Ely-keskusten edustajat kokivat uudenlaiset työmuodot yleisesti tervetulleiksi ja pitivät laajaa näkökulmaa hyvänä. Myös GTK:n edustajan mielestä oli hyvä kokemus kuulla erilaisten sidosryhmien näkemyksiä. Tukesin edustajat näkivät, että työpaja toi uutta ajattelutapaa ja lisäsi poikkitieteellisyyttä. Heidän mielestään menettely oli osallistujien ajankäytön kannalta tehokas, ja avasi hyvin kohdealueen ongelmia. Useimmat viranomaiset olivat myös halukkaita osallistumaan vastaavaan eri substanssiaihetta käsittelevään työpajaan, jos sellainen järjestettäisiin.

Syken edustajan mukaan työpaja oli toimiva ja kiinnostava, mutta koska työryhmät olivat pieniä, jäi pohdintaan, tuottivatko ne riittävästi tietoa kaavoittajille. Sama asia askarrutti myös Ely-keskusten edustajia.

Metsähallituksen edustajan mielestä yhteinen keskustelu hyödyntää kaikkia, sillä se avartaa näkemystä ja avaa muiden alueella toimivien näkökulmia ja toimintamuotoja. Lisäksi menettely helpottaa viranomaisten edunvalvontaa ja vaikuttamista, kun asiasta voidaan keskustella ennen kuin päätökset on tehty.

Monet viranomaiset kokivat, että työstetty yhteenveto nostaa tasapuolisesti esille eri näkemyksiä.

8. Johtopäätökset

Viranomaisten yhteistoimintatyöpajassa pidetyt keskustelut käsitelivät esiteltyä Kuusamon kaupungin yleiskaavaesitystä hyvin monelta kannalta. Vaikka työryhmille oli jaettu eri osaluoteita käsiteltäviksi, keskustelut eivät rajoittuneet vain niihin. Selvästi osallistujien mieltä askarrutti nimenomaan kaivosteollisuuden soveltuvuus Kuusamon alueelle, jolloin myös keskustelut painoutuivat niihin. Siitä huolimatta myös muita toimintoja käsiteltiin hyvin laajasti.

Työpajassa keskustelu kirjattiin VIRIKE-pohjaan yhdistämällä toisiinsa tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa konflikteja. Työpajojen työpohjien yhteenveto on esitetty liitteessä 4.

Työpajan keskusteluiden perusteella merkittävimmät toiminnot, joiden vuoksi Kuusamossa maankäyttöä tulee sovitella, ovat matkailu- ja virkistys sekä suojelualueet (kuva 3). Myös asutus ja porotalous ovat toimintoja, joiden vuoksi eräitä muita toimintoja tulee sovitella. Eniten haittaa muille toiminnoille haittaa aiheuttaa kaivosteollisuus. Lisäksi myös matkailu- ja

virkestystoimintojen sekä turvetuotannon koettiin aiheuttavan uhkaa muille toimintoille. Tosin turvetuotannon nähtiin olevan hyvin pienimuotoista, eikä se laajentaminen ole ajankohtaista. Rakennetun ympäristön ja liikenteen koettiin tukevan lähes kaikkia muita toimintoja, mutta aiheuttavan haittaa porotaloudelle ja suojelualueille.

Pidetty työpaja antaa kuvan kaavoituksellisista ristiriidoista ja maankäytön sovittamistarpeista Kuusamossa. Koska työpajan osallistujat edustivat hyvin monipuolisesti eri viranomaisahoja (Kuusamon kaupunki, Ely-keskus, pelastuslaitos, Tukes, maakuntaliitto, Suomen metsäkeskus, Suomen ympäristökeskus, Geologian tutkimuskeskus, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, työ- ja elinkeinoministeriö) tehty työpaja katsoi kaavoitukseen vaikuttavia tekijöitä hyvin monipuolisesti ja tasavertaisesti. Näin mitkään yksittäiset asiat eivät nousseet määräävään asemaan.

		Päätoimintoa haittaava toiminto										
		Asutus	Maa- ja metsätalous	Turvetuotanto	Porotalous	Luonnontuotteet ja kalastus	Matkailu ja virkistys	Kaivosteollisuus	Muu teollisuus	Uusiutuvat energiamuodot	Rakennettu ympäristö ja liikenne	Suojelualueet
Päätoiminto	Asutus	Heikosti ristiriitainen toiminta					Heikosti ristiriitainen toiminta	Ristiriitainen toiminta		Heikosti ristiriitainen toiminta	Tukeva toiminta	Heikosti ristiriitainen toiminta
	Maa- ja metsätalous		Heikosti ristiriitainen toiminta									Ristiriitainen toiminta
	Turvetuotanto			Heikosti ristiriitainen toiminta	Ristiriitainen toiminta							
	Porotalous			Ristiriitainen toiminta	Heikosti ristiriitainen toiminta		Ristiriitainen toiminta	Voimakkaasti ristiriitainen toiminta			Heikosti ristiriitainen toiminta	
	Luonnontuotteet ja kalastus			Heikosti ristiriitainen toiminta	Heikosti ristiriitainen toiminta	Heikosti ristiriitainen toiminta						
	Matkailu ja virkistys	Heikosti ristiriitainen toiminta	Heikosti ristiriitainen toiminta	Ristiriitainen toiminta			Heikosti ristiriitainen toiminta	Ristiriitainen toiminta	Ristiriitainen toiminta	Heikosti ristiriitainen toiminta	Tukeva toiminta	
	Kaivosteollisuus				Ristiriitainen toiminta		Ristiriitainen toiminta	Heikosti ristiriitainen toiminta			Tukeva toiminta	
	Muu teollisuus							Heikosti ristiriitainen toiminta			Tukeva toiminta	
	Uusiutuvat energiamuodot	Ristiriitainen toiminta							Heikosti ristiriitainen toiminta		Tukeva toiminta	
	Rakennettu ympäristö ja liikenne							Tukeva toiminta	Tukeva toiminta	Heikosti ristiriitainen toiminta		
Suojelualueet	Ristiriitainen toiminta	Voimakkaasti ristiriitainen toiminta	Ristiriitainen toiminta				Ristiriitainen toiminta	Voimakkaasti ristiriitainen toiminta	Voimakkaasti ristiriitainen toiminta	Ristiriitainen toiminta	Heikosti ristiriitainen toiminta	

	Voimakkaasti ristiriitainen toiminta
	Ristiriitainen toiminta
	Heikosti ristiriitainen toiminta
	Tukeva toiminta

Kuva 3. Eri toimintojen keskinäiset vaikutukset Kuusamossa työpajan keskustelujen pohjalta analysoituna.

Työpajan keskustelut heijastivat myös huolta, joka harvaan asutun pohjoisen alueen väestöllä on omasta hyvinvoinnistaan ja elämän perusedellytyksistä, kuten työn saannista, koulujen ja päiväkotien tarpeesta ja vanhusten huollosta. Yhteiskunnan toimintaedellytysten ylläpito vaatii työpaikkoja, mutta niitä ei ole riittävästi tarjolla. Sen vuoksi myöskään kaivosteollisuuden tarjoamia työmahdollisuuksia ei haluta hyljeksiä. Huolta aiheuttaa se, että niin kaivosten kuin muidenkin muutosten vastustajien joukko on pohjoisessa hyvin pieni, mutta se pystyy hyödyntämään tehokkaasti mediaa ja Etelä-Suomen aktivisteja estämään hankkeiden etenemisen. Tällöin valtaväestön mielipiteen vaikutus oman alueen elinmahdollisuuksiin jää vähäiseksi.

9. Kuusamon kaavoitushankkeen eteneminen

Pidetty viranomaistyöpaja oli itsenäinen osuus kaavatyöskentelystä, jonka avulla eri viranomaiset saattoivat päivittää omaa tietämystään ja ymmärrystään kaavasta ja sen mahdollisista vaikutuksista. Virallinen yleiskaavan päivittäminen on edennyt siten, että työn tavoitevaiheen tulokset on koottu yhteen, ja ne ovat saatavilla Kuusamon kaupungin internet-sivustolta osoitteesta:

http://www.paikkatieto.airix.fi/tietopankki/kuusamo/proha/strateginen_yk/julkinen/tekstit/tavoitteet_johtopaatokset_tekstit.pdf Seuraavassa vaiheessa kaavatyö jatkuu kaavaluonnoksen valmistelulla, mikä on tarkoitus saada nähtäville loppukevällä 2015.

10. Yhteenveto

Oulussa toukokuussa 2014 pidetyn viranomaisten yhteisen työpajan tavoitteena oli tuottaa tietoa Kuusamon strategisen osayleiskaavan valmistelua varten toiminnoista, joista aiheutuu yhteensovittamisen tarvetta.

Työpajaan osallistui 17 viranomaisten edustajaa, kolme kaavoittajan edustajaa ja viisi tutkimuslaitosten edustajaa, jotka jakaantuivat neljään eri työryhmään. Työryhmät kirjasiivat keskustelunsa työpohjiin yhdistämällä maankäytön yhteensovittamisentarvetta aiheuttavia toimintoja. Työpajan keskustelut nauhoitettiin ja purettiin anonymisti siten, että samaa aihetta koskevat keskustelut yhdistettiin.

Työpajan keskusteluiden perusteella merkittävimmät maankäytön yhteensovittamista vaativat toiminnat ovat matkailu- ja virkistys sekä suojelualueet. Lisäksi asutuksen ja porotalouden vuoksi esiintyy joidenkin toimintojen yhteensovittamisen tarvetta. Eniten haittaa muille toiminnoille aiheuttaa kaivosteollisuus, mutta myös matkailu- ja virkistystoimintojen sekä turvetuotannon koettiin aiheuttavan uhkaa muille toiminnoille. Rakennetun ympäristön ja liikenteen koettiin tukevan lähes kaikkia toimintoja.

Osallistujien (viranomaisten) näkemysten mukaan työpaja oli onnistunut, ja se nosti tasapuolisesti esiin erilaisia kaavoitukseen vaikuttavia tekijöitä. Viranomaiset olivat halukkaita osallistumaan toisiin vastaaviin työpajoihin, mutta epäilivät omien resurssiensa riittävyttä, jos työpajoja tulee liikaa.

Lähdeviitteet

Glenn, J. 2009. The Futures Wheel. Futures Research Methodology – version. 3.0. AC/UNU Millenium Project. Part 6. Glenn J. & Gordon T. (toim.) ISBN 978-0-9818941-1-9.

Metsähallitus 2011. Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma 2009–2018. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 98.

Molarius, R 2015. Uusien tekniikoiden riskit - Viranomaisyhteistyö rakennetun ympäristön riskien tunnistamiseksi. Väitöskirjaluonnos. Julkaisematon.

Thomson I. & Joyce S. 2008. The Social Licence to Operate: What it is and why does it seem so difficult to obtain. Presentation in PDAC Convention. Toronto. March 2008.

Liitteet

Liite 1 Työpajakutsu

KUTSU

9.4.2014

Asia: Kuusamon yleiskaavan 1. viranomaisneuvottelu

Aika: 23.5.2014 klo 10-15

Paikka: Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus, Liikennetalo (Veteraanikatu 5, Oulu) neuvottelutila Lentoauto, 3. krs.

Asialista:

1. Tilaisuuden avaus ja järjestäytyminen, arkkitehti Antti Huttunen, Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus
2. Kuusamon kaupungin puheenvuoro, toimialajohtaja Mika Mankinen, Kuusamon kaupunki
3. Kuusamon yleiskaavan OAS:n esittely, arkkitehti Riitta Yrjänheikki, ja siihen liittyvän luonnonvarojen yhteensovittamissuunnitelman esittely, kehitysjohtaja Kimmo Vähäjäykkä
4. Viranomaisten puheenvuorot

LOUNAS

5. Viranomaistyöpaja

- Työpajan alustus ja tavoitteiden asettelu, Riitta Molarius VTT
- Tulevaisuussuuntautuneen moniammatillisen työpajan tavoitteena on tarkastella kaavan toteuttamisesta mahdollisesti aiheutuvia sosiaalisia vaikutuksia, ympäristövaikutuksia sekä mahdollisia konfliktitilanteita.

KAHVI

- Tulosten lyhyt esittely ja keskustelu

Viranomaistyöpajan tavoitteena on varmistaa kaavan toteutus siten, että erilaiset näkemykset tulevat huomioon otetuiksi ja antaa myös mahdollisuus eri viranomaisille valmistella kaavaa koskevia lausuntoja.

Ilmoittautumiset tilaisuuteen seuraavan linkin kautta: http://www.lyyti.in/kuusamon_yleiskaava tai sähköpostilla riitta.molarius@vtt.fi viimeistään 7.5.2014.

Tervetuloa viranomaistapaamiseen!!!

Mika Mankinen

Liite 2 Työpajan osallistajat

Etunimi	Sukunimi	Yritys / Organisaatio
Riikka	Aaltonen	Työ- ja elinkeinoministeriö
Eevamaria	Harala	Metsähallitus / Luontopalvelut
Antti	Huttunen	Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus
Juhani	Kaakinen	Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus
Pasi	Laajala	Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT
Laura	Lauri	Geologian tutkimuskeskus GTK
Johanna	Lehto	Sweco Ympäristö Oy
Heikki	Levón	Pohjois-Pohjanmaan pelastuslaitos
Terho	Liikamaa	Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, Tukes
Rauno	Malinen	Pohjois-Pohjanmaan liitto
Mika	Mankinen	Kuusamon kaupunki
Veijo	Nivala	Suomen metsäkeskus, Pohjois-Pohjanmaa
Tuukka	Pahtamaa	Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus
Lasse	Peltonen	Suomen ympäristökeskus
Jarkko	Pietilä	Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus
Liisa	Poussa	Teknologian tutkimuskeskus VTT
Taimo	Tihinen	Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, Tukes
Jorma	Varanka	Posion kunta
Raimo	Varanka	Taivalkosken kunta
Nina	Wessberg	Teknologian tutkimuskeskusVTT
Saku	Vuori	Geologian tutkimuskeskus
Kimmo	Vähäylkkä	Sweco Ympäristö Oy
Teija	Ylimartimo	Pohjois-Pohjanmaan museo
Riitta	Yrjänheikki	Sweco Ympäristö Oy

Liite 3 Työpajan toiminnan esittely

Yhdessä on enemmän

Kuusamon yleiskaava – viranomaistyöpaja
23.5.2014 Oulu
Riitta Molarius, Liisa Poussa ja
Nina Wessberg
VTT

Työpajan tavoite

- Saada tukea jokaisen työhön kaavalausuntoa varten!
Miten?
- Näkökulma 20-30 vuoden päähän
- Oma **asiantuntemus** esiin
- Unohtamalla viranomaisrooli
- Kuuntelemalla toisia ja oppimalla!

2

Tekniikan hyväksyttävyyteen vaikuttaa mm. toiminnan lainmukaisuus ja toimijan luotettavuus

Sosiaalinen hyväksyttävyys

Luottamus

Hyväksyntä

Uskottavuus

Vastaanottaminen

Lainmukaisuus

Vastustus

Mukaeltu Thomson & Joyce 2006

- Merkittävä osa yhteiskunnassa tapahtuvista muutoksista on seurausta mm. yhteiskunnan teknisestä kehityksestä (mitä tekniikoita otetaan käyttöön ja miten niitä hallitaan) ja rakentamisen sekä infrastruktuurin kehityksestä (minkälaisessa ympäristössä toimitaan ja miten vuorovaikutus rakennetun ympäristön kanssa tapahtuu)

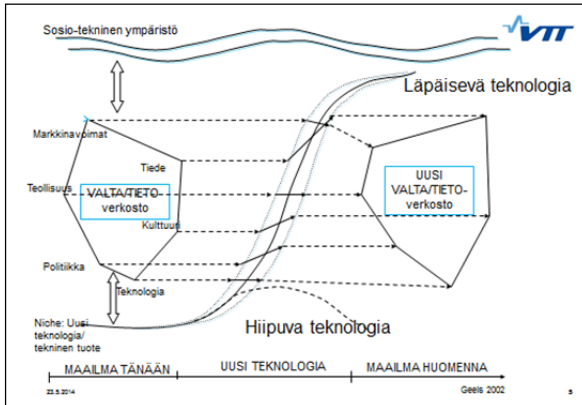

4

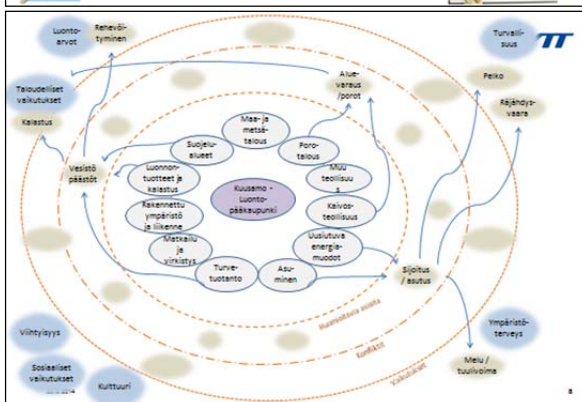
Sosiaalinen kognitio

- Tieto on yhteiskunnassa hajallaan esimerkiksi eri ihmisten päissä
- Sama koulutus ja työ eivät takaa samaa tietoa
- Yhteiskunnan haasteena on kaiken olemassa olevan tiedon kokoaminen ja hyödyntäminen

23.2.2014

		vastaanottaja	
		Hiljainen tieto	Näkyvä tieto
lähde	Hiljainen tieto	Tiedon sosialisointi Esimerkistä oppiminen, oppisopimus, mentorointi	Tiedon ulkoistaminen Monitoimijaisia yhteistyötä, ryhmätyö, tiedon jakamista
	Näkyvä tieto	Opiskelu, koulutus perinteinen tiedon siirto Tiedon sisäistäminen	Tiedon lisäämistä olemassa olevaan tietoon yksilö- ja organisaatiosalla Tiedon yhdistäminen

Nonaka 1994

Tulosten raportointi

- Tuloksista raportoidaan osallistujille kesäkuun aikana kaikista työryhmistä kootut MindMap-kaaviot, jotka kuvaavat eri tekijöiden vaikutussuhteita
- Sweco Ympäristö Oy kerää omia muistiinpanojaan puheenvuoroista kaavoituspäätelmiään varten (anonyymisti)
- Nauhoitukset puretaan ja litteroidaan VTT:llä siten, että purkuteksteissä ja raporteissa ei tule esiin kenenkään henkilön identiteettiä tai edes organisaatio. Tällainen raakadata annetaan myös Kuusamon kunnan käyttöön.
- Nauhoitusten sisältämät raportoidaan VTT:n raporttisarjassa SAM-hankkeen tulosten osana
- Nauhoitukset tuhoetaan litteroinnin valmistuttua

22.1.2014

9

Tulosten hyödyntäminen

- **Itse työpajasta saatuja tuloksia hyödynnetään Kuusamon kaavan valmistelemissä**
- Työpaja on osa SAM-projektin Kuusamo-casea, jossa tutkitaan kaivosten sosiaalista hyväksyttävyyttä
- Työmenetelmän testaus on osa Riitta Molariuksen väitöskirjatyötä (**Uusien teknikoiden riskit – Viranomaisyhteistyön kehittäminen rakennetun ympäristön riskien tunnistamiseksi**)

22.1.2014

10

Liite 4 Työpajan tulokarttojen MindMap-kartat 1–2

